

Jókai Anna

A megvalósulás rokonságai (Balassi Bálint - Ady Endre)

Mintha ugyanaz a szellemi egzisztencia öltött volna testet Balassi Bálintban és háromszázhuszonhárom évvel később Ady Endrében. Más korban, más körülmények között - de ugyanabban a nemzetben. A személyiség sorsfeladata is döbbenetesen hasonló maradt: részben birkózás az ellentmondásos Én-nel, részben a magyar közösségi lét szolgálata. Beszédeselek az egybeesések: Balassi negyven évet élt, Ady negyvenegyét. Az újabban restaurált Balassi portré korántsem hetyke, inkább szenvedő arcot mutat. És a szemek! A nagy, sötét, uralkodó, egy kissé kidülledő szemek; az Ady-fotográfiákról ismerősek. *Minthacsak* visszatért volna valaki, hogy az egykor még tökéletesen sikerült, de nagyszabású vállalat tökéletesítse az időben. A korai halálok *minősége* is kísértetiesen egyezik: a szervezet elmergeződése, így vagy úgy. És a végeredmény: a tündökletes mű felépítése – miközben az alkotó maga szörnyűséges gyorsasággal leépül.

Mindketten zaklatott magánszférát teremtettek – szinte vonzották a különöset, a rendkívülit, a veszélyt; az éjszakai tivornyák után a hajnali keserű csömört. Az életrajzok ismeretében tudjuk, a polgári tisztesség normáit nem egyszer megszegték; sem Balassi sem Ady nem volt a lányos apák álma, a törvény szófogadó kedvence. A vívódás, a diszharmónia náluk *feltetele* a szárnyaló poézisnek. Kalandjaik, mindennapi perpatvaraik megítélhetők, de *a haza iránti felelősségben* nincs alku, nincs közöny, vagy gyáva cserbenhagyás. Ami Balassinak a kardforgatás, a gyakorlati hazavédelem – az Adynál a politikai hadakozás egy megtisztított, kritikus magyarság-fogalomért. Ki-ki teszi a dolgát a saját létidejének megfelelő formák szerint.

Balassi mitsem törődik a szerelmi konvenciókkal: az ő szerelme tépett, olykor démoni – az "egy asszony" ideálja, az "érett asszony" minden hűtlenkedése közepette is végig kíséri. Nem bűn számára a szerelem, de nem is lovagi-angyali eszményítés, hanem gyötrellem, fájdalmas gyönyörűség: ez Losonczi Anna – Adynál pedig Léda. S persze közben a "kis női csukák": az élménnyé földúsított, valójában azonban alacsony alkalmi mámorok költészete.

Istenhez is ugyanúgy szólnak: mielőtt megadják magukat az alázatnak, hosszan perlekednek. A hit nem *kívülről* esik rájuk, mint a mások által már viselt ruha; *saját maguk* kínlódják ki a bizonyosságot. Mintha valami eleve elátkozottságot kéne ledolgozniuk, mintha száműzetésből vágyódnának vissza az égi harmóniába. Balassi is, Ady is vitapartnerként faggatja, nem pedig engedelmes szolgaként követi a Világ Urát; bűnbánatuk végül őszinte katarzist szül; így lesz nyugtalan keresésük *rátalálás*. Mintegy sugallják: már semmit sem kapunk készen, mindenért személyes Énünknek kell megküzdenie.

Mintha *kétszer ugyanazt* kívánnák a szellemi erők az ember, a nemzet tudatába belevésni:

a feljebb-lépésnek mindig *ára* van –
 a *következmény* semmiben sem úszható meg –
 a poézisben igenis *hiradás* rejtezik –
 a működés sohasem lehet független *a haza és a kor*
 aktuális helyzetétől –
 s hogy amibe a *fizikum* *belebukik*, lehet, hogy az
 a *lélek győzelme* éppen.

...Hol vannak most?

S van-e életük; *bennünk is?*